

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa

Ewa Adaszyńska
Małgorzata Kuncewicz
Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego

Od kilku lat powstają w Polsce, Europie i na świecie duże kolekcje piśmiennicze w postaci cyfrowej, zwane popularnie bibliotekami cyfrowymi, wirtualnymi, internetowymi lub zdalnymi.

Obok bibliotek, które oferują zdigitalizowane kolekcje swoich zbiorów: książek, czasopism, dzieł sztuki, mamy także internetowe portale, serwisy i strony, które prezentują potężne kolekcje dokumentów, materiałów i informacji. To setki tysięcy stron wypełnionych różnorodnymi dokumentami o różnym poziomie prezentowanej wiedzy.

Na naszych oczach tworzy się globalna cyfrowa infrastruktura informacyjna. Rośnie zapotrzebowanie na informację, ale również stała jej produkcja i różne sposoby jej zarządzania.

Termin **biblioteka cyfrowa** pojawił się przed skonstruowaniem pierwszego komputera.

Ideę biblioteki skomputeryzowanej stworzył pisarz i wizjoner Herbert G. Wells. W latach sześćdziesiątych wizję biblioteki przyszłości kontynuował J.C.R. Licklider, w latach siedemdziesiątych o bibliotece bez papieru pisał Frederick W. Lancaster .

Wg najprostszej definicji zaproponowanej przez Michaela Leska, biblioteka cyfrowa to „**zbiór informacji po pierwsze cyfrowej, po drugie uporządkowanej**”.

Biblioteki cyfrowe postrzegane są obecnie, jako zorganizowane systemy dostarczające spójnego dostępu do zasobów informacji i wiedzy. Są zbiorem źródeł elektronicznych i połączonych możliwości technicznych: tworzenia, wyszukiwania i używania informacji.

Wolny dostęp do informacji to zasada leżąca u podstaw nowoczesnej biblioteki cyfrowej.

Biblioteki łącząc umiejętnie dwie przestrzenie swojej działalności: rzeczywistą i cyfrową oferują teraz czytelnikom kolejną możliwość – zdalny dostęp do biblioteki i jej zbiorów wirtualnych.

Biblioteki cyfrowe lub cyfrowe repozytoria buduje coraz więcej uczelni wyższych, my jesteśmy jedną z nich.
Tworząc wspólną inicjatywę działamy w środowisku dLibra
tworzonym przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe.

dLibra to pierwsze polskie środowisko służące do budowy bibliotek cyfrowych. Umożliwia zarządzanie, przetwarzanie, przeszukiwanie i dostarczanie dokumentów w formie elektronicznej.

dLibra oferuje swoim użytkownikom wiele rozbudowanych możliwości, takich jak przeszukiwanie treści zgromadzonych zasobów, przeszukiwanie opisów bibliograficznych z wykorzystaniem słownika synonimów, grupowanie publikacji cyfrowych i nawigację w ich strukturze oraz precyzyjne i rozbudowane możliwości określania zasad dostępu do zasobów.

System ten jest najpopularniejszym oprogramowaniem w Polsce wykorzystywanym przez 150 instytucji, prowadzonych przez 20 liderów. Stanowi on bazę dla budowy sieci regionalnych i instytucjonalnych bibliotek cyfrowych.

REGIONALNE BIBLIOTEKI CYFROWE

Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa

Od X 2002 r. - 47400

WWW: <http://www.wbc.poznan.pl/>

Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa

Od XI 2004 r. - 1100

WWW: <http://www.dbc.wroc.pl/>

Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa

Od IX 2005 r. - 15800

WWW: <http://kpbc.umk.pl/>

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa

Od X 2005 r. - 2700

WWW: <http://zbc.uz.zgora.pl/>

Małopolska Biblioteka Cyfrowa

Od I 2006 r. - 6710

WWW: <http://mbc.malopolska.pl/>

Śląska Biblioteka Cyfrowa

Od VIII 2006 r. - 5500

WWW: <http://www.digitalsilesia.eu/> oraz <http://www.sbc.org.pl/>

Jeleniogórska Biblioteka Cyfrowa

Od IX 2006 r. - 500

WWW: <http://jbc.jelenia-gora.pl/>

Podlaska Biblioteka Cyfrowa

Od XI 2006 r. - 1750

WWW: <http://pbc.biaman.pl/>

Wejherowska Biblioteka Cyfrowa

Od III 2007 r. - 1510

WWW: <http://biblioteka.wejherowo.pl/dlibra/>

INSTYTUCJONALNE BIBLIOTEKI CYFROWE:

Biblioteka Cyfrowa Politechniki Łódzkiej

Od XII 2005 r. - 1150

WWW: <http://ebipol.p.lodz.pl/>

Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego

Od XII 2005 r. - 9700

WWW: <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/>

Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa

Od V 2006 r. - 34

WWW: <http://www.ap.krakow.pl/dlibra/>

Biblioteka Cyfrowa Politechniki Warszawskiej

Od V 2006 r. - 460

WWW: <http://bcpw.bg.pw.edu.pl/>

Księgozbiór Wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES

Od VIII 2006 r. - 140

WWW: <http://digital.fides.org.pl/>

Cyfrowa Biblioteka Narodowa "Polona"

Od X 2006 r. - 6600

WWW: <http://www.polona.pl/>

Biblioteka Cyfrowa CODN

Od I 2007 r. - 31

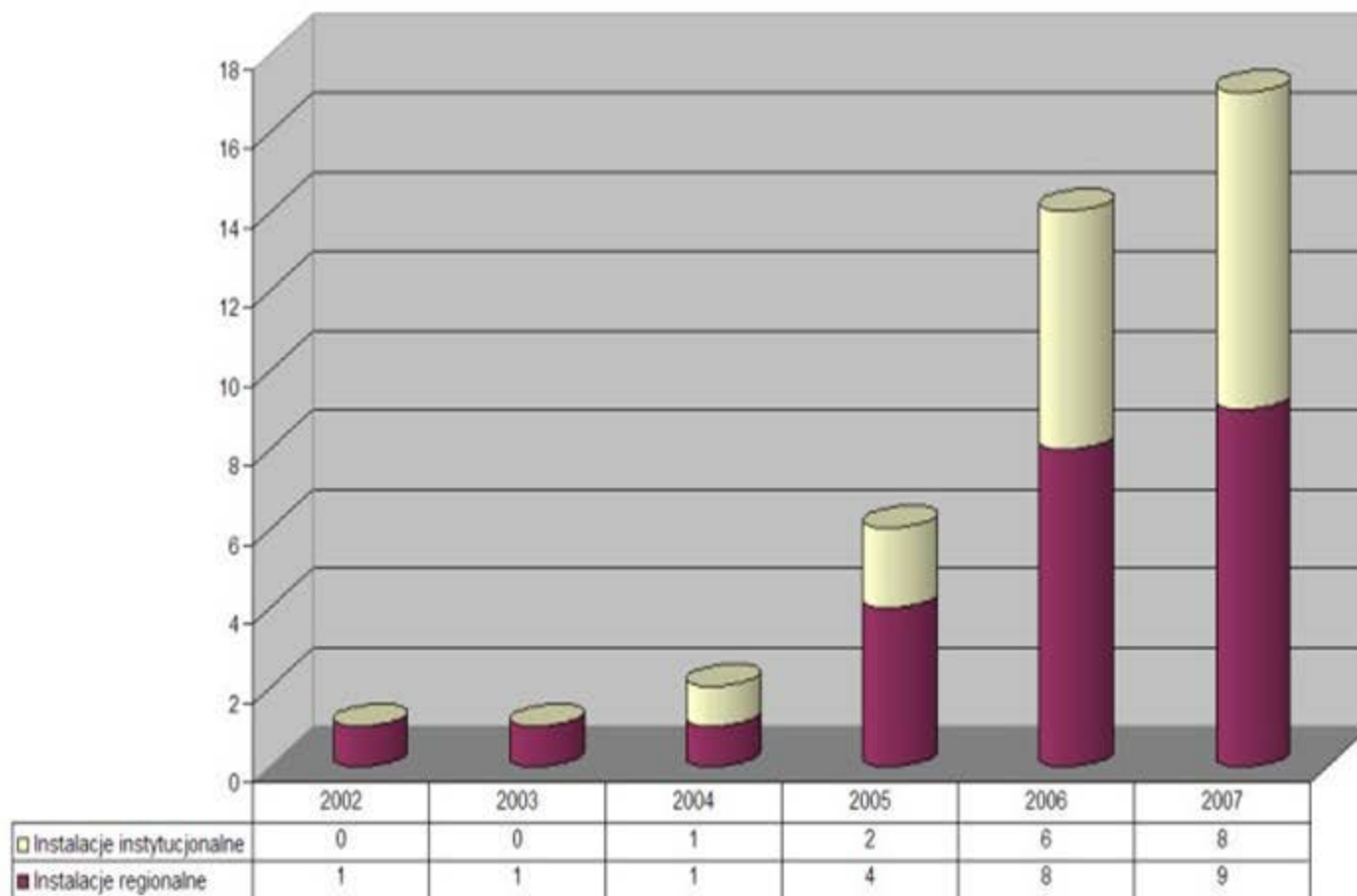
WWW: <http://bc.codn.edu.pl/>

e-Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego

Od XI 2007 r. - 115

WWW: <http://ebuw.uw.edu.pl/>

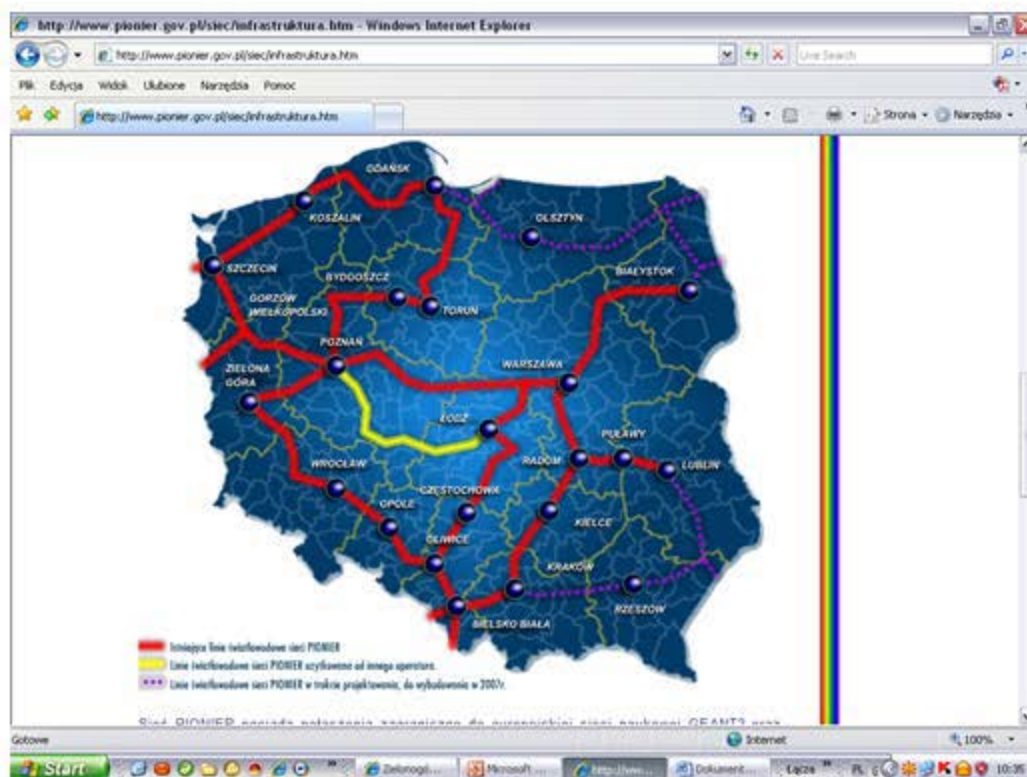
Liczba publicznie dostępnych instalacji systemu dLibra

Biblioteki dLibra tworzą razem polską **platformę rozproszonych bibliotek cyfrowych** w sieci PIONIER, dającą dostęp do 115 tysięcy obiektów cyfrowych wraz z ich metadanymi.

Sieć PIONIER to ogólnopolska szerokopasmowa sieć optyczna do wspomagania projektów badawczych, edukacyjnych i państwowych. Umożliwia dostęp do europejskich i światowych sieci naukowych. Operatorem sieci PIONIER jest Instytut Chemii Bioorganicznej PAN Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe.

Przy tworzeniu bibliotek cyfrowych niezwykle ważnym czynnikiem jest standaryzacja, zarówno w wyborze oprogramowania jak i metadanych.

Metadane to „dane o danych” lub „informacja o informacji”. W działalności informacyjnej oznacza to zdefiniowanie lub opis danych (przykładem może być katalog biblioteczny).

Metadane zawierają informacje o formie i treści dokumentów, niezbędne dla efektywnego wyszukiwania.

W grupie bibliotek opartych na oprogramowaniu dLibra wymiana danych odbywa się w oparciu o powszechnie uznane standardy MARC, Dublin Core i protokoły takie jak RSS, RDF, czy OAI-PMH.

System dLibra umożliwia przeszukiwanie treści publikacji w formatach TXT, HTML, PDF i DjVu.

Standardem do opisu danych jest Dublin Core i Marc21.

Dublin Core jest tworzony i rozwijany od 1995 roku przez informatyków, ekspertów bibliotekarzy oraz edytorów i wydawców. Jest to 15-elementowy format metadanych, ustalony na podstawie standardów międzynarodowych.

Dublin Core, jako minimalny opis zasobów informacyjnych, obejmuje:

Title (tytuł)

Creator (twórca)

Subject and Keywords (temat i słowa kluczowe)

Description (opis)

Publisher (wydawca)

Contributor (współtwórca)

Date (data)

Resource Type (typ zasobu)

Format (format)

Resource Identifier (identyfikator zasobu)

Source (źródło)

Language (język)

Relation (odniesienie)

Coverage (zakres)

Rights Management (zarządzanie prawami)

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa to jedna z bibliotek dLibry.

Umożliwia szeroki zdalny dostęp do źródeł wiedzy, zasobów edukacyjnych, cyfrowych kopii najcenniejszych zabytków kultury piśmienniczej, kolekcji dzieł sztuki oraz materiałów regionalnych.

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa należy do tej grupy akademickiej, którą wyróżnia połączenie idei biblioteki edukacyjnej z biblioteką dziedzictwa kulturowego i biblioteką regionalną.

Rozwój regionalnej platformy elektronicznej, szybki dostęp do zasobów wiedzy, zabezpieczenie cennych dokumentów piśmienniczych to główne cele biblioteki.

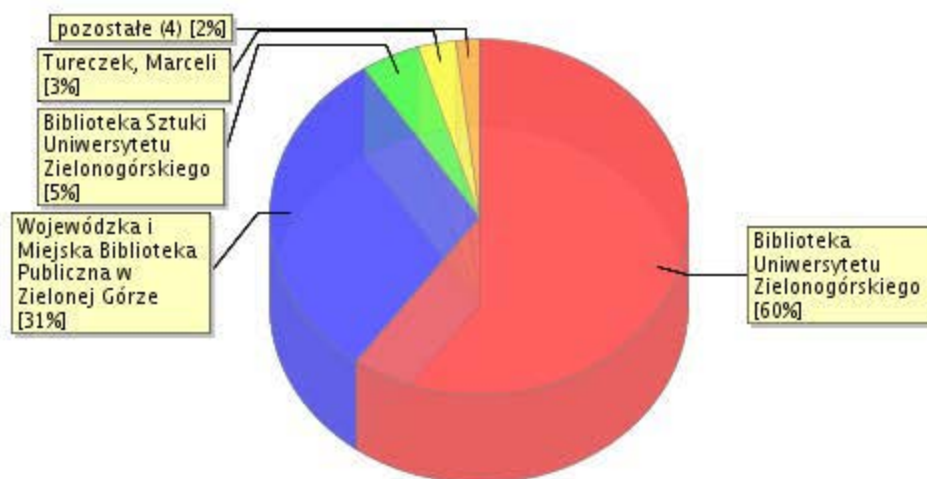
Projekt zakłada utworzenie **regionalnej biblioteki cyfrowej** pod kierunkiem Uniwersytetu Zielonogórskiego i z udziałem instytucji naukowych, kulturalnych i oświatowych z miasta i regionu (biblioteki, archiwa, muzea, placówki naukowo-badawcze).

Pomysłodawcą, koordynatorem i liderem jest Biblioteka Uniwersytecka.

Uniwersytet Zielonogórski wnosi do projektu infrastrukturę sprzętową, oprogramowanie i szkolenia.

Bibliotekę tworzą (Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego, Biblioteka Sztuki UZ, Instytut Historii UZ, WiMBP w Zielonej Górze):

● Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego	= 2,032
● Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	= 1,044
● Biblioteka Sztuki Uniwersytetu Zielonogórskiego	= 153
● Tureczek, Marcell	= 99
● pozostałe (4)	= 61

Zbiory prezentowane są w czterech kolekcjach:

Nauka i dydaktyka – obejmująca dorobek naukowy środowiska akademickiego oraz materiały edukacyjne (monografie, podręczniki, skrypty, czasopisma oraz inne publikacje).

Habilitacje i doktoraty – obejmujące rozprawy habilitacyjne i doktorskie obronione w UZ.

Dziedzictwo kulturowe – prezentujące najcenniejsze zabytki kultury piśmienniczej (rękopisy, starodruki, zbiory ikonograficzne, kartograficzne, dokumenty życia społecznego) oraz kolekcje dzieł sztuki ze zbiorów bibliotek i muzeów (rysunku, grafiki, malarstwa, plakatów, fotografii artystycznej, ekslibrisów).

Regionalia – czyli, materiały, dokumenty oraz dzieła dotyczące Zielonej Góry i Ziemi Lubuskiej, również w jej dawnych granicach historycznych. Prezentujemy tu wydawnictwa współczesne oraz zbiory archiwalne (kroniki, statuty, przywileje, ikonografię, kartografię, dokumenty życia społecznego) także twórczość artystów lubuskich z kolekcji bibliotecznych.

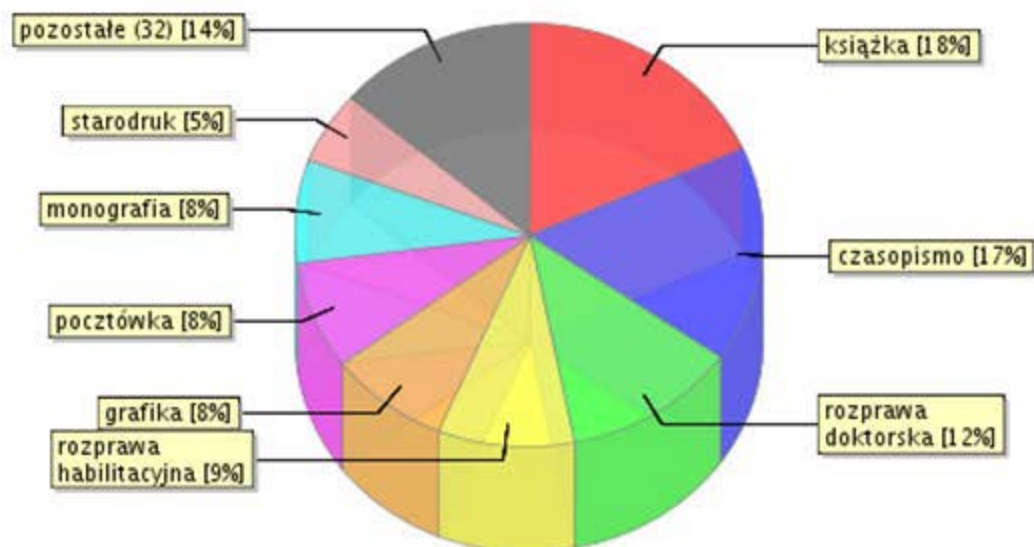

W Zielonogórskiej Bibliotece Cyfrowej w wolnym dostępie prezentowanych jest 3085 dokumentów.

Ilość udostępnionych publikacji wg kategorii zbiorów

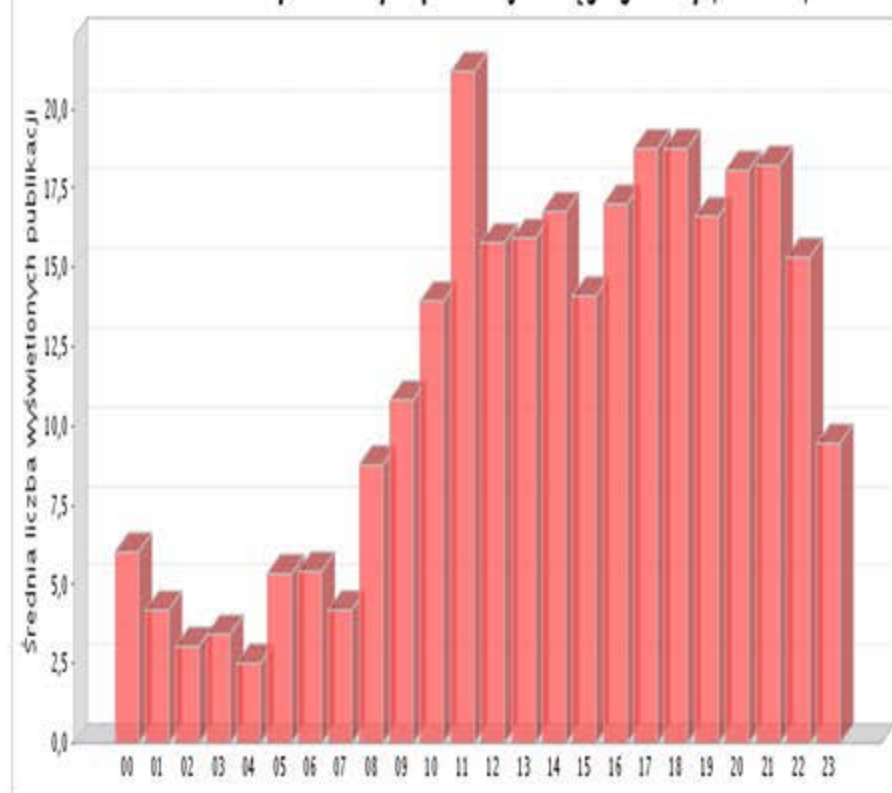
● książka = 63,384 ● czasopismo = 57,408 ● rozprawa doktorska = 42,216
● rozprawa habilitacyjna = 32,448 ● grafika = 29,147 ● pocztówka = 28,566
● monografia = 27,291 ● starodruk = 19,010 ● pozostałe (32) = 47,922

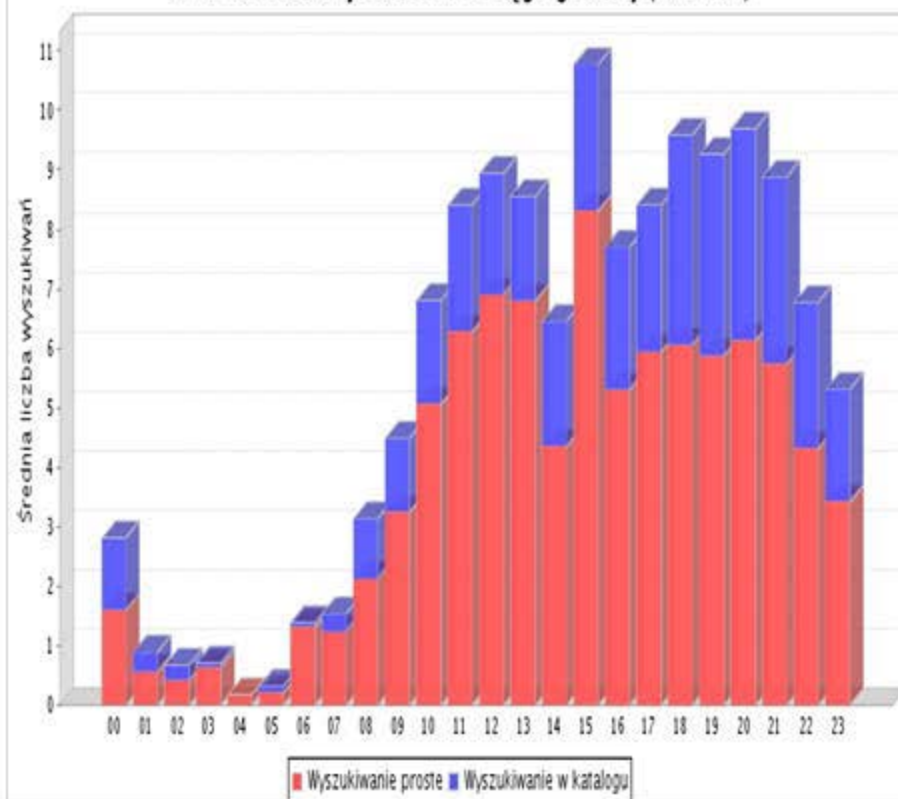
Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa

Z biblioteki skorzystało od października 2005 roku około 1 660 000 czytelników (dziennie korzysta z niej ponad 2.000 osób).

Średnia liczba wyświetlonych publikacji w ciągu godziny (2007.11)

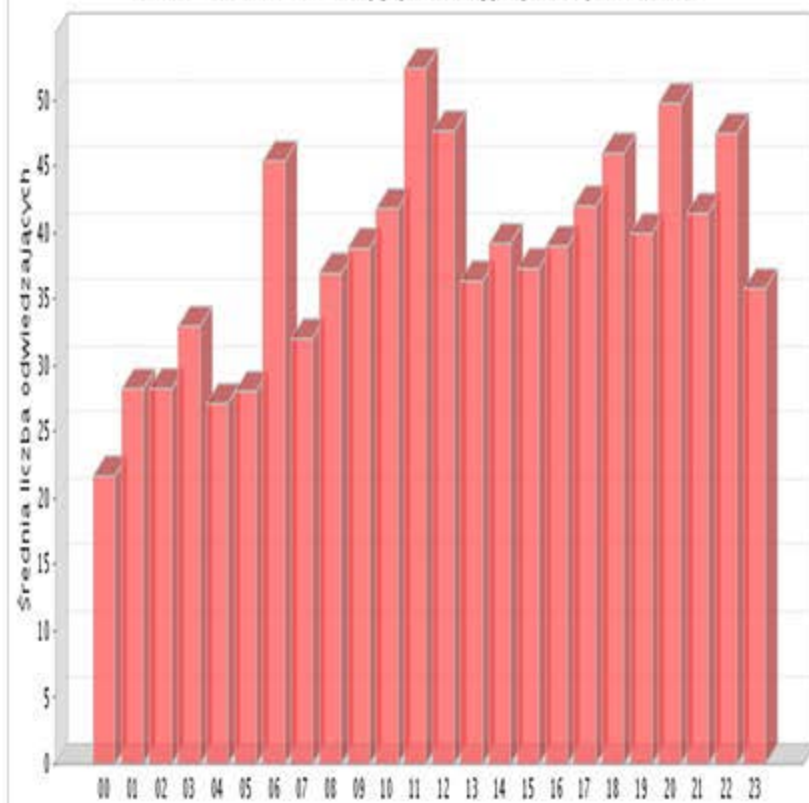

Średnia liczba wyszukiwań w ciągu godziny (2007.11)

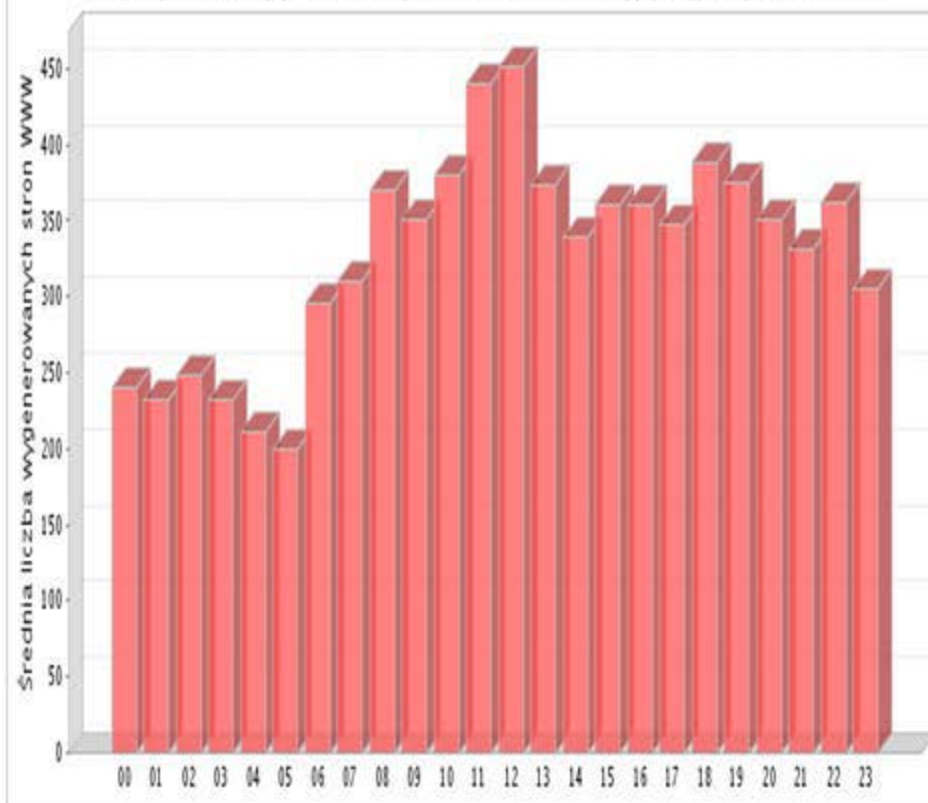

Średnia liczba odwiedzających w ciągu godziny (2007.11)

Średnia liczba wygenerowanych stron WWW w ciągu godziny (2007.11)

W celu uzyskania pełnej funkcjonalności ZBC zalecane jest korzystanie z możliwie najnowszych wersji przeglądarek internetowych. Minimalne wymagania to: Mozilla 1.0 lub Netscape Navigator 4.0 lub Internet Explorer 4.0 lub inna przeglądarka funkcjonalnie zgodna z którąś z powyższych. Korzystanie z formatu **DjVu** również wymaga ściągnięcia odpowiedniego darmowego oprogramowania (np. ze strony www.lizardtech.com).

Opublikowanie dzieł w ZBC często je ożywia.

Prace ukryte w magazynach i chronione przed czytelnikami ze względu na ich unikatową wartość docierają do wielu czytelników poprzez cyfrowe kopie, np. bardzo wysoka frekwencja odwiedzin dotyczy starodruków, kolekcji artystycznych, prac doktorskich i habilitacyjnych.

Do zbiorów naszej biblioteki można dotrzeć poprzez popularną wyszukiwarkę Google, która indeksuje adresy, metadane i OCR-owane teksty publikacji. Dzięki temu jej zasięg jest dużo większy.

Najczęściej czytane publikacje w ZBC. Statystyka wykorzystania on-line i wypożyczeń tradycyjnych od 2006 roku.

Lp.	Tytuł	Statystyka ZBC	Statystyka wypożyczeń	Wielokrotność wykorzystania
1.	Formowanie cienkich warstw anodowych na tytanie...	18.843	34	554
2.	Spór o formę feudalizmu rosyjskiego	12.805	2	6.402
3.	Rocznik Lubuski: Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie	8.365	13	643
4.	Zachód w polskiej myśli historycznej czasów saskich	6.409	64	100
5.	Zarządzanie majątkiem obrotowym w procesie kreowania wartości przedsiębiorstwa	7.009	0	---
6.	Impulsowe układy transformujące napięcia przemienne	5.343	18	297
7.	Polska katolicka w myśli politycznej	4.894	18	272

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa **prezentuje zbiory w tematycznych podkolekcjach**, np.: wydawnictwa drugiego obiegu, dokumenty życia społecznego, dokumenty kartograficzne, rękopisy i starodruki, fotografię artystyczną, grafikę ogólnopolską i regionalną, pocztówki.

Jedną z ciekawszych inicjatyw jest wspólny projekt - dr Marcelego Tureczka z Instytutu Historii i Biblioteki Uniwersyteckiej dokumentujący zabytki ludwisarskie regionu lubuskiego.

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa

Od 2006 roku biblioteki dLibra tworzą wspólnie polską platformę rozproszonych bibliotek cyfrowych, dającą dostęp do 115 tysięcy obiektów cyfrowych wraz z ich metadanymi. Zbiory można przeglądać ze strony każdej z bibliotek dzięki multiwyszukiwarce.

The screenshot shows the website of the Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa. The browser window title is "Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa - Strona główna - Microsoft Internet Explorer". The address bar shows "http://zbc.uz.zgora.pl/dlibra". The website has a header with the logo and navigation links: "STRONA GŁÓWNA", "KOLEKCJE", "NOWE KONTA", "LOGOWANIE", and "KONTAKT". A search bar is present with the text "Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa" and "Wszystkie biblioteki cyfrowe dLibra". The search term "herbarz" is entered, and a "Szukaj" button is visible. Below the search bar, there is a "Zakres:" dropdown menu set to "Opis publikacji". The main content area is divided into sections: "Wiedomości" (News), "Wystawy" (Exhibitions), and "Statystyki" (Statistics). The "Wiedomości" section contains two news items: "Umowy licencyjne do ZBC" (dated 01.06.2007) and "Nowy projekt badawczy w ramach ZBC - Najstarsze dzwony województwa lubuskiego" (dated 19.04.2007). The "Wystawy" section lists two exhibitions: "Gorzów Wielkopolski i na starych pocztówkach" and "Przestrzeń kobiet". The "Statystyki" section shows "Liczba publikacji: 2760" and "Obecnie czytających: 43". The footer of the website includes a "Gotowe" button and a list of links: "Strona", "Statystyki biblioteki", "Moje dokumenty", "ZBC dla huc...", "Zielonogórska...", "dLibra - Strona", and "Internet". The taskbar at the bottom shows the Start button and several open applications, including "Statystyki biblioteki", "Moje dokumenty", "ZBC dla huc...", "Zielonogórska...", "dLibra - Strona", and "Internet". The system clock shows "12:13".

Biblioteki zdigitalizowały i oferują wspólnie:

Typ zasobu	Platforma rozproszonych bibliotek cyfrowych dLibra	Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa
rękopisy	1.160	34
starodruki	1.222	132
książki	8.050	106
czasopisma	54.683	410
gazety	37.965	60
mapy	1145	21
rozprawy doktorskie i habilitacyjne	241	58
grafika	2873	978
fotografia	2309	94
pocztówki	1612	448
rysunki	906	373

Kolejnym etapem budowy sieci rozproszonych bibliotek cyfrowych jest zorganizowana przez PCSS **federacja bibliotek**, która oferuje zaawansowane usługi sieciowe, oparte na wspólnych zasobach cyfrowych tworzonych przez biblioteki, muzea, archiwa i ośrodki badawcze w kraju.

Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa

zbc.uz.zgora.pl

W prezentacji, za zgodą autorów, wykorzystane zostały informacje ze strony PCSS.

Wykaz bibliotek cyfrowych pobrany został ze strony EBIB.

Grudzień 2007